

ПРИКЛАДНА ПСИХОЛОГІЯ. ПРОФЕСІЙНА Й ОРГАНІЗАЦІЙНА ПСИХОЛОГІЯ

УДК 159.923.4

DOI <https://doi.org/10.32782/2709-3093/2022.6/04>

Миколюк С.М.

Західноукраїнський національний університет

ПСИХОЛОГІЯ ВИБОРУ МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті проаналізовано психологічні фактори, що впливають на вибір професії. Показано роль мотивації при виборі професії та умови її вибору. Проаналізовано проблеми вибору професії. Зокрема, зазначено, що на ефективність роботи кадрового забезпечення молодими фахівцями у тій чи іншій галузі економіки мають вплив об'єктивні та суб'єктивні чинники. З'ясовано що до об'єктивних чинників належать: професійний рівень, заробітна плата, умови праці, проживання та відпочинку. До суб'єктивних – мотивація особистісних та ціннісних орієнтацій. Наголошено, що головна увага повинна бути зосереджена на використанні здібностей та мотивацій молодшої людини при виборі фахового спрямування. Зокрема, виокремлено індивідуальні характеристики особи, такі як: пізнавальні властивості людини, темперамент, характер, здібності та інші. Висвітлено характерні особливості людини. Залежно від цих характерних особливостей людини та схильності до природничих, математичних чи гуманітарних наук, визначається, наскільки вона психологічно відповідатиме обраній професійній діяльності. В рамках обраної тематики на базі Західноукраїнського національного університету (ЗУНУ) проведено соціологічне дослідження по виявленню вирішальних психологічних чинників, котрі найбільше вплинули на прийняття рішення по вибору майбутньої професійної діяльності студентів 2021/2022 навчального року. Дослідження виявило тенденцію молодих людей до зневіри у власних силах та пріоритетність економічних розрахунків над потенційними власними вподобаннями, бажаннями реалізації своїх основних інтересів та захоплень. В результаті проведеного дослідження з'ясовано, що більшість молодих людей прагне отримати вищу освіту, це є нормою і мінімальною планкою для професійного росту. Багато в чому на це їх штовхають батьки, для яких освіта дійсно є цінністю, але для багатьох молодих людей, швидше формальністю. Це може бути пов'язано з тим, що отримана освіта була обрана не на основі бажання чи здібностей самого абітурієнта, а «по знайомству», «як друзі або батьки сказали», «популярність професії» і т.п. Доведено, що для правильного вибору професійної діяльності надважливо, щоб вибір майбутньої професії молодшою особою був обраний за власним покликанням.

Ключові слова: вибір професії, професійне самовизначення, соціологічне дослідження, мотивація вибору професії, покликання.

Постановка проблеми. Майбутнє нашої суверенної, незалежної, демократичної України знаходиться у руках молодих людей. Реалізувати своє право на працю молодим громадянам сьогодні стає дуже складно оскільки молоді люди є найбільш уразливою категорією населення через відсутність достатнього практичного досвіду, правових та професійних знань, а часто і моральної невідповідності до конкуренції на ринку праці. Молодь безперечно є тією часткою населення,

котра здатне продукувати прогрес та підіймати конкурентоспроможність нашої держави. Сьогодні, коли мова заходить про післявоєнне відновлення України, потрібна кардинальна активізація державної політики по відношенню до покоління, яке самостійно вступає у доросле життя в роки активізації військової агресії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ситуація з питанням працевлаштування молоді і у мирній Україні була досить суперечливою, адже,

з одного боку, молоді люди мали справу із законодавчо закріпленими гарантіями та нормами, а із іншого – в реальному житті ці норми не працювали належним чином. Проблеми працевлаштування та зайнятості молодих людей в незалежній молодій Україні давно стали предметом дослідження українських вчених. Фундамент у вирішенні окремих завдань в рамках працевлаштування та зайнятості молоді, практичних кроків соціального становлення і розвитку молодих людей заклали такі українські науковці як В. Брич, А. Васіна, А. Гіряк, О. Дудкіна, Т. Желюк, А. Мельник, Г. Монастирський, М. Мудрак, А. Фурман та інші.

Проблеми формування молодіжної зайнятості та використання потенційних можливостей молоді досі залишаються недостатньо розкритими та вивченими. Не запропоновано дієві шляхи розвитку та не обґрунтовано практичні засади ефективного формування і розміщення продуктивних сил регіонів. Актуальність наведених проблемних питань, недостатнє їх вивчення у науковій та практичній площинах зумовило вибір теми статті.

Формулювання цілей статті. Мета статті – проаналізувати особливості психології вибору майбутньої професійної діяльності. Саме для цього на базі Західноукраїнського національного університету (ЗУНУ) у 2021/2022 навчальному році було проведено соціологічне дослідження по виявленню вирішальних психологічних чинників, котрі найбільше вплинули на прийняття рішення по вибору майбутньої професійної діяльності, вибору майбутньої професії студентів.

Виклад основного матеріалу. Пошук та ефективне використання потенціалу молодих людей – одне з найважливіших завдань молодіжної політики кожної держави. Розв'язання цього завдання потенційно забезпечує всесторонній розвиток країни та кожного її громадянина зокрема.

На ефективність роботи кадрового забезпечення молодими фахівцями у тій чи іншій галузі економіки мають вплив об'єктивні та суб'єктивні чинники. До об'єктивних чинників належать: професійний рівень, заробітна плата, умови праці, проживання та відпочинку. До суб'єктивних – мотивація особистісних та ціннісних орієнтацій.

Професійно підходячи до підбору кадрів, необхідно звертати увагу на психологічні особливості претендентів. Це важливо та актуально для забезпечення ефективної та продуктивної діяльності фахівців. Коли обирають претендентів, важливим є не тільки наявність диплому про вищу освіту, а й наявні можливості та особливості цієї особи, її відповідність вимогам майбутньої професії,

напрямку роботи та функціональним обов'язкам. Головна увага має бути зосереджена на використанні здібностей та мотивацій молоді людини при виборі фахового спрямування. Слід урахувати індивідуальні характеристики особи, такі як: пізнавальні властивості людини, темперамент, характер, здібності та інше. Залежно від цих характерних особливостей людини та схильності до природничих, математичних чи гуманітарних наук, можна визначити, наскільки вона психологічно відповідатиме обраній професійній діяльності. Низькі заробітні плати, відсутність житла, невисока якість комфорту та сервісу не втримують молодих спеціалістів у віддалених регіонах. Невідповідність запитів і очікувань молоді щодо можливостей та пропозицій роботодавців тільки посилюють напруження на ринку праці. Це призводить до зниження рівня життя та зростання безробіття у регіонах.

Невирішення проблеми заповнення вакантних місць призводить до зовнішніх трудових міграцій серед молоді, спричиняє втрату мотивації до праці та поширення утриманства, зумовлює падіння престижності легальної зайнятості та зміни структури ціннісних орієнтацій у молодіжному середовищі щодо професійної діяльності.

В процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи: узагальнення (для забезпечення логічної послідовності проведення наукового дослідження), аналізу та синтезу (для постановки проблеми дослідження, деталізації та уточнення предмету дослідження), конкретно-соціологічний (для організації та проведення соціологічного дослідження), статистичний (для аналізу результатів дослідження), графічний (для наочного та схематичного відображення теоретичних та практичних результатів дослідження).

Наукова новизна дослідження обумовлена тим, що була спроба дослідити та проаналізувати виявлення пріоритетів при виборі майбутньої спеціальності у студентів 1-ого та 2-ого курсів ЗУНУ, що безпосередньо несе теоретичний та практичний інтереси, безпосередньо впливає на подальше працевлаштування та зайнятість особи.

Респондентами стали 117 студентів 1-ого та 2-ого курсів ЗУНУ. Анкета містила одне запитання із запропонованими варіантами відповідей.

Що стало для Вас вирішальним при виборі спеціальності у ЗУНУ? (Оберіть тільки один варіант, що найбільше вплинув на Ваш вибір) (Рис. 1):

Власні вподобання, реалізація своїх основних інтересів та захоплень. – 6,84% (8 чол.)

Високий рівень заробітної плати у майбутній сфері діяльності. – 3,42% (4 чол.)

Висока вірогідність працевлаштування за фахом. – 14,53% (17 чол.)

Порада чи вказівка батьків, або інших родичів. – 13,68% (16 чол.)

Порада товаришів. – 4,27% (5 чол.)

Високий престиж майбутньої професії. – 5,13% (6 чол.)

Рівень фінансової спроможності батьків. – 10,26% (12 чол.)

Можливість вступу на «бюджет» за результатами ЗНО, не зважаючи на спеціальність. – 36,75% (43 чол.)

Отримання диплому про вищу освіту з будь-якої спеціальності. – 2,56% (3 чол.)

Ваш варіант _____ . – 2,56% (3 чол.)

На рис. 2 зображено ранжування варіантів відповідей студентів та чітко прослідковується їх величини в порівняльних стовпцях.

Отже, максимальна кількість респондентів (36,75%) обрала варіант «8. Можливість вступу на «бюджет» за результатами ЗНО, не зважаючи на спеціальність». Далі третє, четверте та сьоме запитання анкети («3. Висока вірогідність працевлаштування за фахом», «4. Порада чи вказівка батьків, або інших родичів» та «7. Рівень фінансової спроможності батьків») вибрали майже

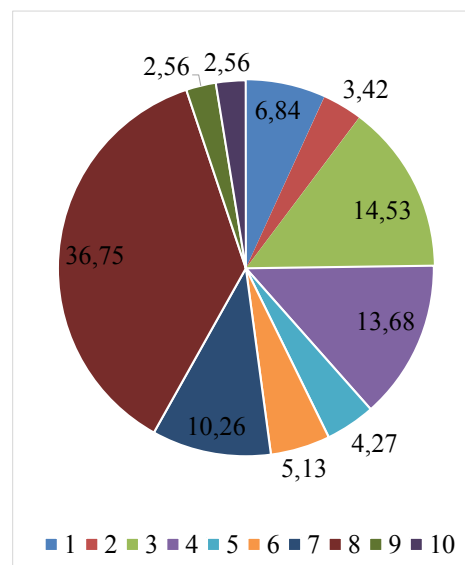

Рис. 1. Результат соціологічного дослідження

рівна кількість учасників опитування (14,53%, 13,68% та 10,26% відповідно). Найбільш прикро, що власні вподобання, реалізація своїх основних інтересів та захоплення обрало лише 6,84%. Майже така сама кількість, як і тих, що вважають високий престиж майбутньої професії важливим (5,13%). Решту респондентів розподілили між варіантами анкети «5. Порада товаришів», «2. Високий рівень заробітної плати у майбутній сфері діяль-

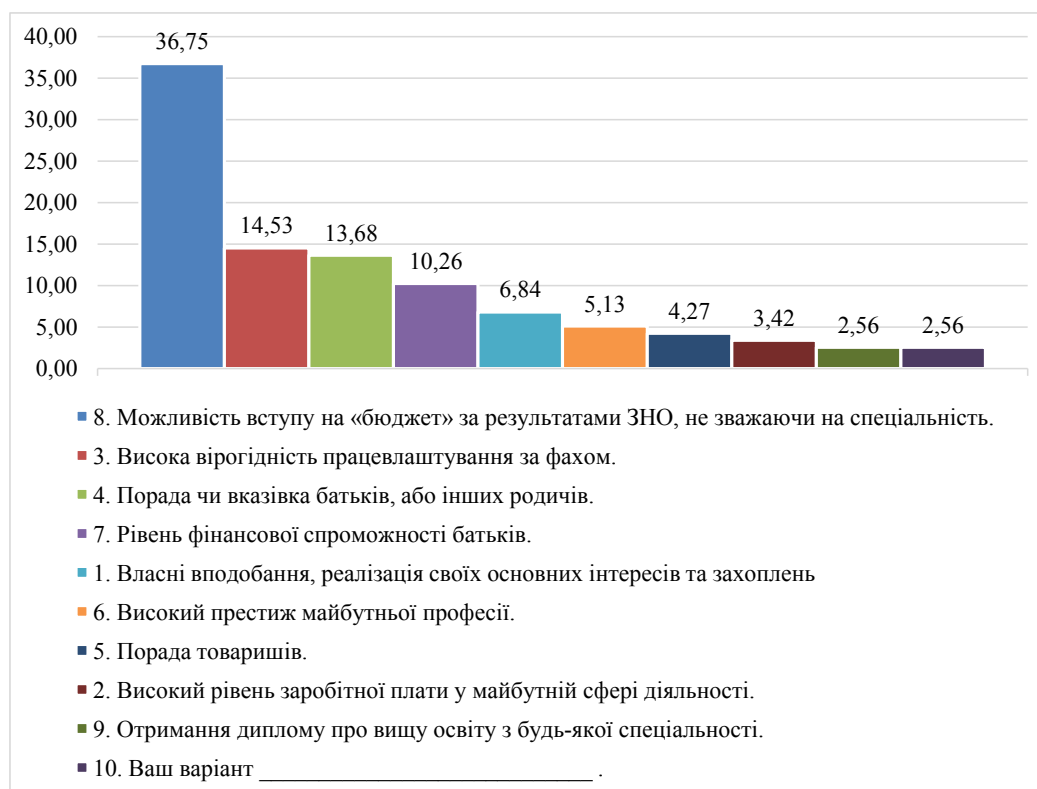

Рис. 2. Гістограма популярності варіантів відповідей анкети

ності», «9. Отримання диплому про вищу освіту з будь-якої спеціальності» та «10 Ваш варіант»; 4,27%, 3,42%, 2,56% і 2,56% відповідно. Тільки троє респондентів вибрали власний варіант, вказавши, що вибрали дану спеціальність так як там працюють їхні родичі та обрали за компанію з друзями.

Висновки. Дослідження виявило тенденцію молодих людей до зневіри у власних силах та пріоритетність економічних розрахунків над потенційними власними вподобаннями, бажанням реалізації своїх основних інтересів та захоплень.

Все життя людини складається з виборів. Зробивши один вибір, ми відсікаємо безліч інших можливостей, тому кожного разу, як нам випадає щось обрати, ми повинні все ретельно зважити. Більшість молодих людей прагне отримати вищу освіту, це є нормою і мінімальною планкою для професійного росту. Багато в чому на це їх штовхають батьки, для яких освіта дійсно є цінністю, але для багатьох молодих людей, швидше формальністю. Це може бути пов'язано з тим, що отримана освіта була обрана не на основі бажання чи здібностей самого абітурієнта, а «по знайомству», «як друзі або батьки сказали», «популярність професії» і т.п.

Сьогодні в Україні молодь переживає непрості часи. Основні причини складного становища молоді з проблемами вибору «життєвого старту» пов'язані, звичайно, із військовою агресією росії. В умовах війни молодь не лише постійно навчається та розвивається, ще й усіляко допомагає захищати фронт. Молоді люди – це відважні захисники і захисниці, волонтери, лікарі, освітяни та науковці, які щодня наближають Україну до перемоги. Окупанти не припиняють атаки українських міст, гине цивільне населення, наші діти. Вони знищують освітню та наукову інфраструктуру. 2400 закладів освіти постраждали від бомбардувань та обстрілів, 269 з них зруйновано повністю [1]. Українська освітньо-наукова система зіштовхнулася з величезною кількістю викликів, проте ми рішуче

долаємо їх завдяки підтримці міжнародних партнерів, донорів та друзі. Цьогорічна вступна кампанія показала спроможність української освіти та бажання потенційних студентів до знань.

Станом на 24 серпня 2022 року для вступу до закладів ФПО та ЗВО створено і активовано майже 449 тис. електронних кабінетів. Вступники подали понад 996 тис. електронних заяв:

- на основі базової середньої освіти подано понад 144 тис. електронних заяв;
- на основі повної загальної середньої освіти надійшло майже 657 тис. електронних заяв від вступників;
- для здобуття вищої освіти вступники на основі диплома фахового молодшого бакалавра, молодшого бакалавра чи молодшого спеціаліста подали майже 94 тис. електронних заяв.

Також зареєстровано понад 122 тис. електронних кабінетів для вступу до магістратури, подано більше 101 тис. заяв [2].

Уже майже рік наша держава мужньо і героїчно тримає оборону проти навали російських загарбників, які жорстоко вторглися на нашу землю та посягають на найсвятіше – свободу і незалежність українців.

Наперекір жорстокій війні в нашій державі, молоді українці активно продовжують дарувати всьому світу свою творчість, натхнення, енергію, самоствердження та любов до життя [3]. Ми не здаємося, ми продовжуємо віддано захищати фронт. Кожен громадянин – на своєму місці. Для освітян, студентів та зрештою для усіх українців стратегічним курсом до відбудови нашої держави після перемоги залишається сфера освіти та науки, адже ми – держава інтелектуалів та інноваторів, які пропонують світу нові конкурентоздатні ідеї та рішення [4]. Саме тому надважливо, щоб вибір майбутньої професійної діяльності кожної молодої особи був обраний за покликанням. Адже після перемоги кожен юний українець та українка зреалізують свої мрії та професійні плани! Україна стане ще квітучішою ніж була до війни!

Список літератури:

1. 2400 закладів освіти постраждали від бомбардувань та обстрілів, 269 з них зруйновано повністю, – Сергій Шкарлет. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/2400-zakladiv-osviti-postrazhdali-vid-bombarduvan-ta-obstriliv-269-z-nih-zrujnovani-povnistyu-sergij-shkarlet>
2. Вступ-2022: для вступу до закладів ФПО та ЗВО подано понад 996 тис. електронних заяв. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/vstup-2022-dlya-vstupu-do-zakladiv-fpo-ta-zvo-podano-ponad-996-tis-elektronnih-zayav>
3. Звернення міністра освіти і науки Сергія Шкарлета до дня молоді. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/zvernennya-ministra-osviti-i-nauki-sergiya-shkarleta-do-dnya-molodi>
4. 3 днем Незалежності, Україно. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/zvernennya-ministra-osviti-i-nauki-sergiya-shkarleta-do-dnya-nezalezhnosti-ukrayini>

Mykoliuk S.M. PSYCHOLOGY OF CHOOSING A FUTURE PROFESSION

The article analyzes the psychological factors affecting the choice of profession. The role of motivation in choosing a profession and the conditions of its choice are shown. The problems of choosing a profession are analyzed. In particular, it is stated that objective and subjective factors influence the effectiveness of staffing by young specialists in one or another branch of the economy. It was found that objective factors include: professional level, salary, working conditions, accommodation and recreation. Among subjective ones – the motivation of personal and value orientations. It was emphasized that the main attention should be focused on using the abilities and motivations of a young person when choosing a professional direction. In particular, individual characteristics of a person are singled out, such as: cognitive properties of a person, temperament, character, abilities, and others. Characteristic features of a person are highlighted. Depending on these characteristic features of a person and his inclination to natural, mathematical or humanitarian sciences, it is determined how psychologically he will correspond to the chosen professional activity. Within the framework of the selected topic, a sociological study was conducted on the basis of the West Ukrainian National University (ZUNU) to identify the decisive psychological factors that most influenced the decision-making on the choice of future professional activities of students of the 2021/2022 academic year. The study revealed the tendency of young people to lose faith in their own strength and the priority of economic calculations over potential own preferences, desires to realize their main interests and passions. As a result of the research, it was found that the majority of young people aspire to get a higher education, this is the norm and the minimum bar for professional growth. In many ways, they are pushed to this by their parents, for whom education is really a value, but for many young people, it is more of a formality. This may be due to the fact that the education received was not chosen based on the desire or abilities of the applicant himself, but because of personal connections, suggestions from friends or parents, popularity of the profession, etc. It has been proven that for the correct choice of professional activity, it is very important that the choice of the future profession by a young person is chosen according to his own vocation.

Key words: choosing a profession, professional self-determination, sociological research, motivation for choosing a profession, vocation.